

REFLEXIONS ESCOCESSES SOBRE LA SUCCESSION INTESTADA DEL CÒNJUGE O PARELLA ESTABLE EN EL DRET CIVIL DE CATALUNYA

Antoni Vaquer Aloy¹
Catedràtic de dret civil
Universitat de Lleida

Resum

L'article fa una proposta de modernització del dret de successions de Catalunya. Sobre la base d'una enquesta i del valor mitjà d'una herència intestada, es proposa que, en la successió intestada, el cònjuge o convivent ocupi el primer ordre. Atès que, però, cal tenir en compte també els drets dels fills del causant en la successió intestada, es formula com a millor opció que la successió del cònjuge o convivent sigui mitjançant un fideïcomís de residu i que els fills siguin hereus fideïcomissaris.

Paraules clau: Catalunya, successió intestada, cònjuge o convivent, fideïcomís de residu.

REFLEXIONES ESCOCESAS SOBRE LA SUCESIÓN INTESTADA DEL CÓNJUGE O PAREJA ESTABLE EN EL DERECHO CIVIL DE CATALUÑA

Resumen

El artículo contiene una propuesta de modernización del derecho de sucesiones catalán. Sobre la base de una encuesta y del valor medio de una herencia intestada, se propone que,

1. Aquest treball, que s'emmarca en les activitats del grup de recerca consolidat 2017 SGR 997, ha estat redactat en la seva major part durant el confinament. Per aquest motiu, vull expressar el meu agraïment a les persones que m'han proporcionat materials que apareixen citats: Gerardo Bosques Hernández (Universitat Interamericana de Puerto Rico), Alexandra Braun (Universitat d'Edimburg), Naiví Chikoc (Universitat d'Ottawa), Gregor Christandl (Universitat d'Innsbruck), María Ángeles Egusquiza Balmaseda (Universitat Pública de Navarra), Rosa Miquel-Sala (Universitat de Bayreuth) i Montserrat Pereña Vicente (Universitat Rey Juan Carlos I). La realització de l'enquesta i el tractament de les dades no haurien estat possibles sense l'ajut impagable de Núria Cucurull Serra (Vallribera-Baqués i Associats); el meu agraïment s'estén a les persones que han fet circular l'enquesta: els notaris de Barcelona Jesús Gómez Taboada i Àngel Serrano de Nicolás, els alumnes de la Universitat de Lleida Berta Agustí Ramos i Pau Oriol Cosials Perpinyà, i la tècnica d'administració local Emília Chacón Navarro; i també a totes les persones que l'han resposta. El capítol d'agraïments es clou en la nota 30. Qualsevol errada, però, només és imputable a la meva persona.

en la sucesión intestada, el cónyuge o conviviente ocupe el primer orden. Ello no supone un desplazamiento total de los hijos del causante, puesto que se establecería un fideicomiso de residuo en el que los hijos del causante serían herederos fideicomisarios.

Palabras clave: Cataluña, sucesión intestada, cónyuge o conviviente, fideicomiso de residuo.

SCOTTISH THOUGHTS ON THE SPOUSE OR PARTNER INTESTATE SUCCESSION IN THE CATALAN PRIVATE LAW

Abstract

The paper makes a proposal to modernise the Catalan law of intestate succession. On the bases of a survey and the average value of an intestate inheritance, the spouse or partner should move to the first order of succession. This does not mean that the children are deprived of their traditional right, but only a postponement, since they will become heirs at the spouse's death.

Keywords: Catalonia, intestate succession, spouse or partner, *fideicomissum residui*.

1. INTRODUCCIÓ

La successió del cònjuge o convivent quan el causant mor intestat es manté, en les seves línies mestres, invariable des de la Llei 9/1987, de 25 de maig, de successió intestada: el cònjuge —més tard, també la parella estable— només és hereu quan el causant no deixa fills; en concurrència amb fills del causant, el cònjuge —i el mateix passa amb la parella estable— adquireix l'usdefruit de l'herència. La solució usufructuària és la tradicional a Catalunya, que es podria remuntar fins a l'usatge *Vidua*.² A aquestes línies mestres, el Codi civil de Catalunya (CCCat) hi ha afegit diversos matisos a fi de «millorar»³ la posició del cònjuge o convivent: l'usdefruit ha esdevingut vitalici amb independència que el supervivent torni a casar-se o a conviure en parella, si els fills comuns renuncien a l'herència intestada succeeix el cònjuge o convivent encara que hi hagi altres descendents de grau ulterior, i s'atorga el dret de

2. Vegeu-ne els detalls a Antoni VAQUER ALOY, *L'usdefruit vidual abintestat en el dret civil de Catalunya*, Barcelona, Tibidabo, 1990.

3. Aquesta idea s'ha manifestat expressament en cada reforma del nostre dret de successions. Així, com a exemple, es poden citar els preàmbuls de la Llei 9/1987, «es millora la posició del cònjuge vidu», i de la Llei 10/2008, de 10 de juliol, del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions: «[...] s'ha de destacar la millora de la posició del cònjuge vidu, que s'estén, com hem dit, al convivent supervivent d'una unió estable, quan concorre a la successió intestada amb descendents».

commutar l'usdefruit universal per l'usdefruit de l'habitatge conjugal i una quarta part alíquota de l'herència en propietat (art. 442-3 i seg. CCCat).⁴ De manera resumida, es pot dir que el cònjuge i la parella estable no ocupen la posició central, sinó que aquesta queda reservada als fills i descendents, que són els únics cridats en primer lloc a l'herència intestada. I això s'ha de combinar amb un règim econòmic legal de separació de béns.

Aquesta situació contrasta vivament amb la de la majoria dels drets de successions més moderns, en què el cònjuge —i, molt sovint, també el convivent— pren el lloc preeminent en la successió intestada. Aquest, s'ha destacat, és el tret més definidor de l'evolució de la regulació de la successió intestada durant els darrers cent anys.⁵ La millora de la posició del cònjuge només pot ser a costa del retrocés de qui ocupava històricament la posició preeminent, que eren els fills i descendents. Fins a tal punt és així que en alguns d'aquests ordenaments jurídics es planteja ara la necessitat d'una reforma a fi de reduir la preponderància del cònjuge i garantir una participació ni que sigui mínima dels fills en l'herència. Aquest és el cas d'Escòcia, darrerament, i també d'alguns països de *common law*, que explicarem tot seguit en l'apartat 2.

És remarcable que sovint, i en especial als països de *common law* i sistemes mixtos, les propostes de reforma legislativa en matèria de successions van acompanyades d'estudis d'opinió. Que jo sàpiga, a Catalunya no s'ha fet pública cap enquesta sobre les preferències en l'ordre de la successió intestada, raó per la qual m'he proposat il·lustrar les possibles reformes que plantejo en aquest treball amb els resultats d'una enquesta molt senzilla que ha estat resposta per tres-cents deu persones, el resultat de la qual es detalla en l'apartat 3. I és que, en efecte, el meu propòsit és encetar un debat sobre si és necessari modificar l'ordre de la successió intestada quan afecta el cònjuge o convivent supervivent, debat que ha de tenir en compte els canvis en la concepció de la família que s'han fet palesos al llarg dels darrers decennis. A més, crec que la decisió de reformar que s'adopti ha de tenir una base empírica indubtable, i aquesta base la proporciona l'import mitjà d'una herència intestada a Catalunya, qüestió que s'abor-

4. Remeto el lector als meus comentaris a aquests articles dins de l'obra col·lectiva coordinada per Joan EGEA FERNÁNDEZ i Josep FERRER RIBA, *Comentari al llibre quart del Codi civil de Catalunya*, vol. II, Barcelona, Atelier, 2009, p. 1262 i seg.

5. Com un procés «de la penúria a l'opulència» ho descriuen Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN, «Intestate succession in historical and comparative perspective», a Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN (ed.), *Intestate succession*, Oxford, OUP, 2015, p. 489; vegeu, a més, Christoph CASTELAIN, «Introduction and objectives», a Christoph CASTELAIN, René FOQUÉ i Alain VERBEKE (ed.), *Imperative inheritance law in a late-modern society*, Antwerp, Oxford i Portland, Intersentia, 2009, p. 13-15, i Jan Peter SCHMIDT, «Trying to square the circle: comparative remarks on the rights of the surviving spouse on intestacy», *Edinburgh Law Review*, volum 24, núm. 1 (2020), p. 123. La tendència a la prevalença del cònjuge la vaig emfasitzar a «The law of successions», a Mauro BUSSANI i Franz WERRO (ed.), *European private law: A handbook*, Berna, Brussel·les, Durham, Atenes i Munic, Stämpfli, Bruylant, Carolina Academic Press, Ant. N. Sakkoulas i Sellier, 2009, p. 575.

da en l'apartat 4. És en l'apartat 5 on es formulen un seguit de possibles reformes, que recolzen en el resultat de l'enquesta.

2. LES PROPOSTES DE REFORMA A ESCÒCIA I ALS SISTEMES DE *COMMON LAW*

2.1. LES PROPOSTES DE LA *LAW COMMISSION* ESCOCESA

Fa trenta anys que s'intenta reformar la successió intestada a Escòcia, però només s'ha aconseguit introduir algunes modificacions parcials i menors. D'acord amb el dret vigent,⁶ el cònjuge o convivent té dret a —els anomenats *prior rights*— l'habitatge conjugal fins a un valor de 473.000 lliures (£), al seu contingut mobiliari fins a un valor de 29.000 £ i a 50.000 £ en concepte de *financial provision*. La resta de l'herència és heretada pels fills del causant, per bé que en la pràctica totalitat dels casos, un cop extrets els *prior rights*, l'herència ja s'ha exhaurit, de manera que, a la pràctica, els fills no obtenen res en la successió intestada, tenint en compte els valors mitjans de les herències intestades a Escòcia i, en particular, el preu mitjà dels habitatges.⁷

És per això que la reforma que es proposa busca millorar la situació dels fills en l'herència intestada, tot i mantenir el lloc preminent del cònjuge o convivent. A tal efecte, la *Law Commission* ha formulat una consulta⁸ a fi d'encetar un nou debat. La seva proposta s'inspira en el règim matrimonial de comunitat de l'estat nord-americà de Washington, de manera que una de les propostes consisteix que el cònjuge o convivent rebi la totalitat de les adquisicions netes realitzades per la parella durant el matrimoni o la convivència i la meitat dels béns propis —bàsicament, els que tenia abans del matrimoni o de l'inici de la unió estable— del difunt. La *Law Commission* porta a col·lació un segon exemple comparat, el de la Colúmbia Britànica, que preveu que, en cas que el cònjuge concorri amb fills comuns, té un dret preferent sobre els primers 300.000 dòlars (\$) de l'herència, amb dret a adquirir amb aquest valor l'habitatge conjugal, quantitat que disminueix a 150.000 \$ si la concurrència és amb fills que només ho són del causant. El tercer referent comparat que cita la *Law Commission*

6. Seccions 8 i 9 de la *Succession (Scotland) Act* de 1964 (reformada). Vegeu Kenneth G.C. REID, «Intestate succession in Scotland», a Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN (ed.), *Intestate succession*, p. 388 i seg.; Dot REID, «Why is it so difficult to reform the law of intestate succession?», *Edinburgh Law Review*, vol. 24, núm. 1 (2020), p. 112-113; David BARTOS, *Bartos and Meston on the Succession (Scotland) Act*, 6a ed., Edimburg, W. Green, 2015, p. S8-01 i seg.

7. D. REID, «Why is it so difficult», p. 113, i D. REID, «From the cradle to the grave: politics, families and inheritance law», *Edinburgh Law Review*, vol. 12, núm. 3 (2008), p. 406.

8. Vegeu <www.gov.scot/publications/consultation-law-succession/pages/3/> (última consulta: 26 maig 2020).

és l'*Uniform Probate Code* (en endavant, UPC) estatunidenc. D'acord amb aquest text, el cònjuge és hereu únic si el causant mor sense fills o bé si concorre a l'herència només amb fills comuns; dels primers 300.000 \$ i tres quartes parts de la resta de l'herència si concorre amb un progenitor del causant; dels primers 225.000 \$ i la meitat de la resta de l'herència si concorre amb fills comuns i fills propis del supervivent; i dels primers 150.000 \$ i la meitat de la resta de l'herència si concorre només amb fills del causant que no són comuns.⁹ Els objectius declarats de la Law Commission són assegurar que els fills participen en l'herència i prendre en consideració les famílies reconstituïdes, en què la successió del cònjuge es redueix quantitativament en pro dels fills que només ho són del causant.

La doctrina escocesa ha acceptat el debat, per bé que es mostra crítica amb les propostes que s'acaben de resumir. D'entrada, s'assenyala que, sobre la base de treballs empírics previs, la majoria de causants vol que els fills acabin heretant després del cònjuge o convivent, fins al punt que la transmissió horitzontal entre cònjuges o parelles no es concep pròpiament com una successió, sinó com el decurs natural de les coses.¹⁰ La situació actual està decantada en excés cap al cònjuge o convivent en detriment dels fills, que sovint no perceben res de l'herència malgrat que si la successió fos testada, sí que tindrien un dret de caire legitimari, situació que s'hauria de corregir tot respectant la posició principal d'aquell.¹¹ També es destaca que no es tenen en compte les peculiaritats que representen les famílies reconstituïdes en un sistema successori en què el cònjuge obté la part del lleó de l'herència.¹² En fi, la doctrina objecta que només s'ha cridat l'atenció sobre uns models concrets de *common law* que no responen a la tradició escocesa.¹³

El debat a Escòcia il·lustra com de vegades el pèndol s'ha inclinat massa cap al cònjuge o convivent, de manera que els fills poden quedar desheretats *de facto* pel mateix ordenament jurídic. Aquesta situació no és exclusiva d'Escòcia, sinó que és compartida per tots els sistemes que s'organitzen sobre la base de l'atribució preferent

9. UPC, secció 2-102. Vegeu Robert H. SITKOFF i Jesse DUKEMINIER, *Wills, trusts, and estates*, 10a ed., Aspen, Wolters Kluwer, 2017, p. 69-70; Ronald J. SCALISE Jr., «Intestate succession in the United States of America», a Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN (ed.), *Intestate succession*, p. 406 i seg.; Carolyn R. GLICK, «The spousal share in intestate succession: stepparents are getting shortchanged», *Minnesota Law Review*, vol. 74 (1990), p. 631 i seg.; Lawrence W. WAGGONER, «The multiple-marriage society and spousal rights under the revised Uniform Probate Code», *Iowa Law Review*, vol. 76 (1991), p. 229-230.

10. D. REID, «Why is it so difficult», p. 117.

11. Kenneth G.C. REID, «Mixing without matching: fractions, slabs, and the succession rights of the surviving spouse and children», *Edinburgh Law Review*, vol. 24, núm. 1 (2020), p. 119. Vegeu també Jan Peter SCHMIDT, «Trying to square the circle», p. 125.

12. D. REID, «Why is it so difficult», p. 115.

13. Kenneth G.C. REID, «Mixing without matching», p. 122.

d'un valor de l'herència al cònjuge o convivent, els quals pertanyen al *common law* o bé als sistemes escandinaus.¹⁴

2.2. EL DEBAT EN ELS SISTEMES DE *COMMON LAW*

A Anglaterra, des de finals del segle XIX, després de la revolució industrial, va emergir una nova classe urbana deslligada de la propietat de la terra i, per tant, amb béns que admetien el seu fraccionament, la qual cosa va motivar transformacions profundes en els ordres de la successió intestada, que va perdre el seu tint dinàstic amb el canvi de la transmissió vertical —de pares a fills— a favor de la transmissió horitzontal entre esposos.¹⁵ D'aquesta manera, actualment, quan no hi ha fills ni descendents, el cònjuge esdevé hereu únic; si concorren a la successió intestada el cònjuge o convivent i els fills, aquell rep tots els mobles personals que no siguin diners ni relacionats amb la professió, un llegat legal que actualment té un valor de 250.000 £ i la propietat de la meitat de la resta de l'herència —que pot commutar per l'habitatge conjugal—, i correspon als fills l'altra meitat.¹⁶ El resultat és que, en herències modestes, a la pràctica el cònjuge hereta la totalitat del cabal relict.¹⁷ A més, en el cas de les famílies reconstituïdes, si qui hereta és el consort o convivent no progenitor, els fills del premort

14. Vegeu Jens M. SCHERPE, «Intestate succession in the Nordic countries», a Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN (ed.), *Intestate succession*, p. 312 i seg.; Gerhard RING i Line OLSEN-RING, «Dänemark», a Rembert SÜB (ed.), *Erbrecht in Europa*, 3a ed., Bonn, ZERB, 2015, p. 348-349; Ralf SEDLMAYR, «Norwegen», a Rembert SÜB (ed.), *Erbrecht in Europa*, 3a ed., Bonn, ZERB, 2015, p. 937-938. Així, a Dinamarca el cònjuge o convivent que concorre amb fills comuns té dret a la meitat de l'herència, però amb un mínim garantit al voltant dels cent mil euros; a Noruega té dret a una quarta part de l'herència, amb un mínim garantit equivalent a quatre vegades el salari mínim anual (uns cinquanta mil euros).

15. Fiona BURNS, «The changing patterns of total intestacy distribution between spouses and children in Australia and England», *University of New South Wales Law Journal*, vol. 36(2) (2013), p. 476-477; Fiona BURNS, «Surviving spouses, surviving children and the reform of total intestacy law in England and Scotland: past, present and future», *Legal Studies*, vol. 33, núm. 1 (2013), p. 87 i seg. Vegeu, també, Roger KERRIDGE, «Intestacy reform in 2014 – Unfinished business», a Birke HÄCKER i George MITCHELL (ed.), *Current issues in succession Law*, Oxford, Hart Publishing, 2016, p. 5-6.

16. *Administration of Estates Act* de 1925, secció 46.

17. Roger KERRIDGE, *Parry and Kerridge: The Law of Succession*, 13a ed., Londres, Sweet & Maxwell, 2016, p. 2-11 i seg.; Kathryn O'SULLIVAN, «Distribution of intestate estates in non-traditional families: A way forward?», *Common Law World Review*, vol. 46, núm. 1 (2017), p. 25-26; Elizabeth COOKE, «Wives, widows and wicked step-mothers: a brief examination of spousal entitlement on intestacy», *Child & Family Law Quarterly*, núm. 21 (2009), p. 429; Gillian DOUGLAS *et al.*, «Enduring love? Attitudes to family & inheritance law in England and Wales», *Journal of Law & Society*, vol. 38, núm. 2 (2011), p. 245 i seg.; Fiona BURNS, «Changing patterns», p. 479. Brian SLOAN, *Borkowski's Law of Successions*, 3a ed., Oxford, OUP, 2017, p. 22, apunta que probablement l'augment del llegat legal ha anat paral·lel a l'increment del preu de l'habitatge.

es veuran privats de l'herència d'aquest si el padrastre o la madrastra moren intestats.¹⁸ Això ha motivat que s'hagin formulat també diverses propostes de reforma del dret vigent. Atès que les de la Law Commission anglesa no representen més que matisos de poca entitat en el dret vigent,¹⁹ ha estat la doctrina la que ha formulat iniciatives més innovadores, tot mantenint el rol central del cònjuge o convivent, que passen per la reducció de la quantia del llegat legal,²⁰ l'atribució d'un usdefruit al cònjuge en comptes de la propietat,²¹ la imputació al llegat de les atribucions de béns del difunt fetes per altres títols,²² la introducció de llegats legals a favor dels fills o la consideració de l'edat dels fills o del seu caràcter de comuns o no a fi d'introduir variacions en els ordres successoris.²³ En tot cas, és important insistir-hi, les diverses proposicions no pretenen remoure el cònjuge de la posició central, sinó incrementar les possibilitats reals que els fills percebin una part de l'herència intestada.

Als Estats Units s'esmenten les mateixes raons per al canvi d'orientació cap a una successió intestada en la qual l'hereu principal és el cònjuge, per bé que s'afegeix l'argument de la progressiva nuclearització de la família.²⁴ I es detecta el mateix problema: quan l'herència és modesta, el cònjuge ho hereta tot perquè no queda residu després del seu llegat legal.²⁵ En general, s'estima que l'opció de l'UPC és ponderada, però, tanmateix, només una minoria d'estats segueixen aquesta orientació,²⁶ amb la reducció del llegat legal en el supòsit que es tracti d'una família reconstituïda. És per

18. Kathryn O'SULLIVAN, «Distribution of intestate estates in non-traditional families», p. 27. A aquests fills només els quedaria la reclamació d'una *family provision* si complissin tots els requisits legals, la qual amb tota probabilitat seria molt inferior a l'import que haurien hagut de rebre en la successió del seu pare o la seva mare.

19. Les explica i analitza Fiona BURNS, «Changing patterns», p. 500 i seg., i Fiona BURNS, «Surviving spouses», p. 98 i seg.

20. Fiona BURNS, «Changing patterns», p. 511, i Kathryn O'SULLIVAN, «Distribution of intestate estates in non-traditional families», p. 30.

21. Roger KERRIDGE, «Distribution on intestacy, the Law Commission's Report», *The Conveyancer and Property Lawyer*, núm. 358 (1990), segons el que explica el mateix Roger KERRIDGE, «Intestacy reform in 2014», p. 12.

22. Una versió modernitzada de les *Hotchpot rules* que ha defensat Roger KERRIDGE, «Intestacy Reform in 2014», p. 18-20 (per exemple, la imputació de la meitat de l'habitatge conjugal al llegat legal que rebria per la via del règim matrimonial).

23. Fiona BURNS, «Changing patterns», p. 512.

24. Nancy Coleman MESSICK, «Intestacy and the surviving spouse», *William and Mary Review of Virginia Law*, vol. 2, núm. 2 (1955), p. 94.

25. Lawrence W. WAGGONER, «The multiple-marriage society», p. 233.

26. Només divuit estats han adoptat totalment o parcialment l'UPC, segons dades de la Uniform Law Commission (<www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=a539920d-c477-44b8-84fe-b0d7b1a4cca8>; última consulta: 26 maig 2020).

això que la majoria de propostes de reforma procedeixen d'estats que no han adoptat l'UPC i que es mostren a favor d'aproximar-s'hi.²⁷

Pel que fa a Austràlia, els ordres intestats són diferents en cada estat. Així, en el Territori del Nord, el cònjuge o convivent, si no hi ha fills, ho hereta tot, i si concorre amb fills, adquireix els primers 100.000 \$ —amb dret a incloure l'habitatge familiar en aquesta suma, encara que superi aquest valor— i la resta de l'herència es divideix per la meitat, si hi ha un fill, entre aquest i el cònjuge, i si hi ha dos fills o més, dues terceres parts són per a aquests i l'altra tercera part és per al cònjuge; a Nova Gal·les del Sud, en canvi, el valor del llegat legal és de 350.000 \$ —actualitzables d'acord amb les variacions de l'índex de preus al consum— i la resta és per al cònjuge si els fills són comuns i és per als fills en cas que n'hi hagi que no siguin comuns.²⁸ Aquests dos estats palesen les noves orientacions, basades a mantenir el lloc preminent del cònjuge o parella, amb una rebaixa del llegat legal al Territori del Nord i amb la diferenciació a Nova Gal·les del Sud segons si els fills són comuns o no, però continua essent qüestionable si el pèndol ha trobat el seu punt d'equilibri; probablement una combinació d'aquests dos sistemes conduiria als resultats més ponderats. Endemés, el cònjuge pot optar per un dret sobre l'habitatge conjugal.

3. ALGUNES DADES EMPÍRIQUES: UNA ENQUESTA A CATALUNYA

Una reforma de la successió intestada no és merament un treball acadèmic, sinó que incideix en la transmissió de la riquesa acumulada en vida de les persones amb patrimonis més modestos, com es comprovarà en l'apartat següent, per la qual cosa esdevé necessari conèixer quina és la percepció ciutadana. Amb aquesta finalitat es va elaborar una enquesta destinada a ser resposta per persones que no necessàriament tinguessin formació jurídica i de comarques diferents de Catalunya. L'enquesta era tancada i s'estructurava en un màxim de cinc preguntes.

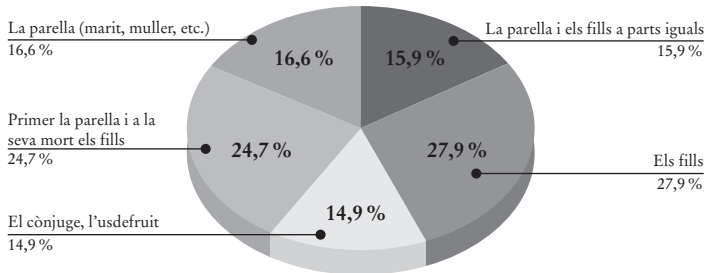
La primera pregunta era la fonamental i s'adreçava a escrutar les preferències en la successió intestada. La pregunta era «qui creus que ha de rebre la teva herència en primer lloc?» i tenia cinc respostes possibles: la parella, els fills, la parella i els fills a parts

27. Per exemple, per al cas de Vermont, un estat considerat dels més liberals i progressistes, vegeu Stephanie J. WILLBANKS, «Parting is such sweet sorrow, but does it have to be so complicated? Transmission of property at death in Vermont», *Vermont Law Review*, vol. 29 (2005), p. 895 i seg., esp. p. 949, que acaba dient que «for those who die intestate, the law should better reflect their probable intent, based on the realities of modern life, not on antiquated principles of feudalism».

28. Nicola PEART i Prue VINES, «Intestate succession in Australia and New Zealand», a Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN (ed.), *Intestate succession*, p. 357 i seg.; abans de les darreres reformes, Fiona BURNS, «Changing patterns», p. 481 i seg.; Ken MACKIE, *Principles of Australian succession Law*, 3a ed., Chatswood (Austràlia), LexisNexis, 2017, p. 274-277.

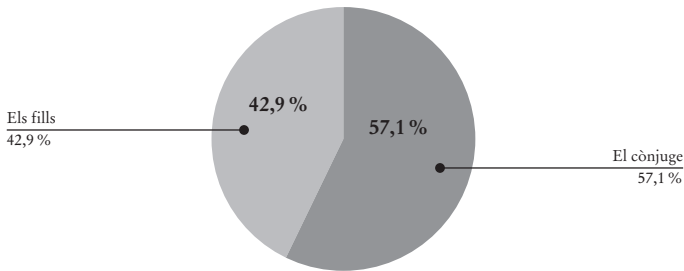
iguals, primer la parella i a la seva mort els fills, i la parella només l'usdefruit (és a dir, mantenir la regulació actual). El resultat de la primera pregunta és el següent:

Qui creus que ha de rebre la teva herència en primer lloc?

L'opció amb major percentatge de preferència és els fills, seguida primer de la parella i després, dels fills. Tanmateix, les cinc respostes es poden agrupar en dues, que corresponen a si el cònjuge ha de passar al primer ordre successori (les respostes serien: la parella, primer la parella i a la seva mort els fills, i la parella i els fills a parts iguals) o si s'ha de mantenir en el segon ordre (els fills i per al cònjuge, l'usdefruit). Aquesta agrupació es tradueix en el resultat següent:

Primer lloc en l'ordre successori: el cònjuge o convivent *versus* els fills

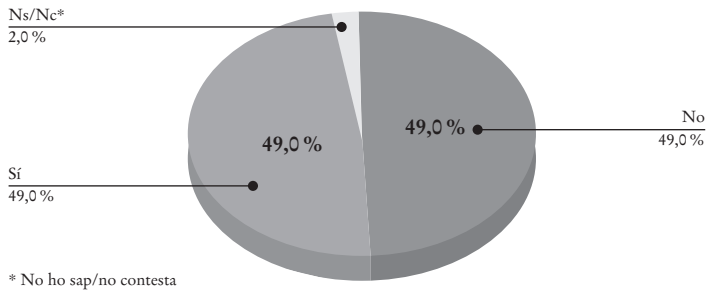

Per franges d'edat, el resultat és que les franges d'edat entre els 51 i els 70 anys són les que donen més suport al pas del cònjuge al primer ordre successori: els enquestats que tenen entre 51 i 60 anys hi estan a favor un 64,6 %, percentatge que puja fins al 71,2 % en els que tenen entre 61 i 70 anys. És possible que aquesta preferència estigui connectada amb el moment en què els fills, atesa la mitjana d'edat de la mater-

nitat a Catalunya (32,3 anys el 2018),²⁹ s'han independitzat i han creat la seva pròpia llar. La preferència pels fills coincideix amb la minoria d'edat d'aquests (50,7% dels enquestats que tenen entre 41 i 50 anys) o amb la senectut (53,8% dels enquestats majors de 71 anys).

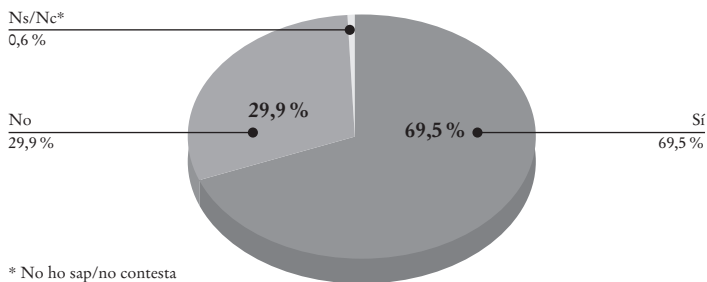
Després es preguntava si, en cas d'haver escollit el cònjuge o convivent com a opció preferida, la resposta seria la mateixa si es tractés de la segona parella ulterior. El resultat és d'empat tècnic entre els que pensen que el cònjuge ha d'heretar sempre i els que pensen que les núpcies ulteriors i la nova parella alteren la resposta. Cal notar que la resposta era binària i no considerava el temps de duració de la nova relació, a fi d'evitar la casuística inherent a aquestes situacions.

Entre els que considereu que la parella és qui ha d'heretar, respondríeu el mateix si fos la segona parella (o tercera)?

En canvi, és molt majoritària la percepció que el cònjuge o convivent ha de succeir en la titularitat de l'habitatge familiar:

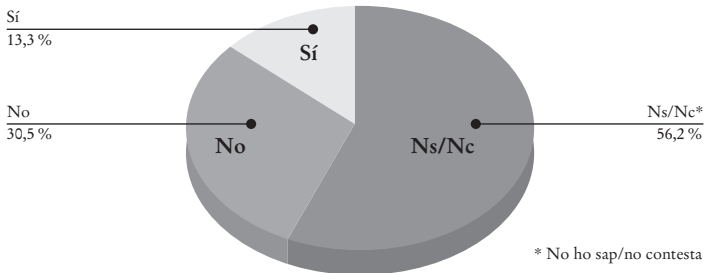
Creus que la parella sempre ha de rebre l'habitatge en què viviu junts?

29. Font: Idescat, <www.idescat.cat/indicadors/?id=ue&n=10090&lang=es> (última consulta: 8 juny 2020).

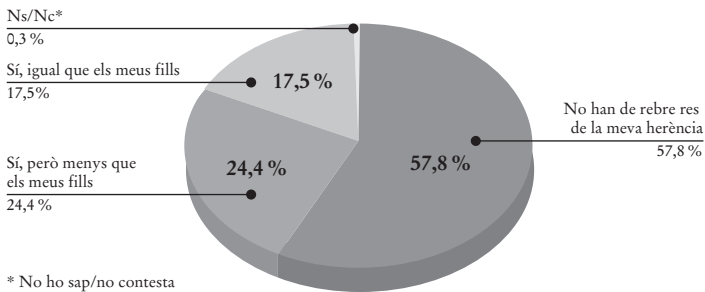
Finalment, s'han efectuat dues preguntes relacionades amb les famílies reconstituïdes. De les respostes es dedueix que la concurrència de la nova parella amb fills propis del causant genera un conflicte que es tradueix majoritàriament en la incapacitat per a donar una resposta binària a si el cònjuge o convivent ha de succeir com a hereu abintestat.

En particular, si tenguessis fills de la teva primera parella, voldries igualment que la teva segona parella ho heretés tot?

És generalitzat el sentiment que els fills que només ho són de la parella, i no del causant, no han de rebre el mateix en la successió que els fills propis; de fet, més de la meitat dels enquestats responen que els fills de la parella no han d'obtenir res en la successió. Dit en altres paraules, les famílies reconstituïdes introdueixen alteracions en els esquemes ordinaris de la successió intestada, tal com és percebuda, si més no, pels enquestats.

Els fills de la parella (fillastres) que no són fills biològics teus, creus que han d'heretar alguna cosa?

La conclusió que s'obté de l'enquesta és que el desig majoritari és que el cònjuge passi a ocupar el primer ordre de la successió intestada, però es percep alhora que els fills tenen encara un suport molt important com a preferència; la suma dels qui responen que s'ha de mantenir la regulació actual més els qui han respost que primer ha de succeir la parella i després els fills, també resulta majoritària entre els enquestats. La proposta que es formula en l'apartat 5 intenta reflectir aquesta ambivalència en les respostes i trobar un punt comú que satisfaci les sensibilitats expressades. A més, com ja s'ha dit, és rellevant tenir en compte els imports mitjans de les successions intestades a Catalunya, cosa que s'exposa a continuació.

4. L'IMPORT MITJÀ DE LES SUCCESSIONS INTESTADES A CATALUNYA

Com s'ha avançat, la successió intestada del cònjuge a Catalunya, en concurrència amb fills, es materialitza en un dret d'usdefruit, que no atorga el domini, sinó només l'ús i el gaudi. Com es concreta després, el cònjuge usufructuari haurà de fer front al pagament dels impostos i les taxes dels béns usufructuats i només té dret als fruits que produeixi el patrimoni relict, alguns dels quals són certament incerts, com passa si en l'herència es contenen participacions en fons d'inversió o diners, atès el tipus de remuneració dels dipòsits bancaris, que actualment acostuma a ser el 0%.

D'acord amb les dades de l'Agència Tributària de Catalunya, aquest és l'import mitjà de les herències que s'han presentat per a la liquidació de l'impost de successions en el període 2017-2019:³⁰

	<i>Import mitjà del cabal hereditari declarat</i>	
<i>Exercici</i>	<i>Successió intestada</i>	<i>Successió testada</i>
2017	109.549,62 €	261.970,83 €
2018	114.949,55 €	269.124,43 €
2019	128.082,21 €	293.625,23 €

D'una banda, aquestes dades confirmen la tendència que s'ha observat en altres països: els causants amb patrimonis més elevats planifiquen la seva successió mitjançant el testament —o el pacte successori—, mentre que els difunts intestats són els titulars de patrimonis més modestos.³¹

30. Agraïixo a l'Agència Tributària de Catalunya que m'hagi proporcionat aquestes dades. El meu agraïment es personifica en la Sra. Meritxell Herrera Guardiola i el Sr. Antonio Martínez Sánchez.

31. Danaya C. WRIGHT i Beth STERNER, «Honoring probable intent in intestacy: an empirical assess-

D'altra banda, palesen que, atesa la modèstia d'aquests cabals hereditaris, l'usdefruit és poc viable econòmicament. Per bé que no conec estadístiques fiables, no resulta forassenyat intuir que bona part dels habitatges familiars pertanyen en règim de copropietat als cònjuges —probablement també als convivents estables de llarga duració—, la qual cosa, si fos certa, significaria que la major part del cabal hereditari està constituït per la meitat de l'habitatge titularitat del difunt, si es té en compte que l'any 2019 el preu mitjà de compra d'un habitatge usat a Catalunya era de 193.000 € i el d'un de nou era de 224.000 €. ³² El metàl·lic serà residual i, en tot cas, el cònjuge o convivent supervivent tampoc no en pot disposar, sinó només obtenir-ne el rendiment potencial.

És també remarcable observar que, atesa l'extensió de la llegítima a Catalunya, si els fills hereus abintestats i legitimaris reclamessin, teòricament tindrien dret a, aproximadament, 30.000 € en concepte de llegítima, que s'haurien de repartir entre ells, la qual cosa representa, igualment, una quantitat minsca.

En definitiva, el repartiment de l'herència en nua propietat i usdefruit, tenint en compte el valor mitjà de les herències intestades a Catalunya, no pot satisfer ni els interessos dels fills ni, sobretot, els del cònjuge o convivent supervivent. Tampoc no és recomanable el reconeixement d'una quantitat mínima que ha de percebre el cònjuge o supervivent, ja que si no va vinculada al preu de l'habitatge, pot significar que es vegi forçat a vendre l'habitatge per a pagar les llegítimes, amb la consegüent desprotecció, i si hi va vinculada, pràcticament no quedarà res per als fills, tenint en compte els preus mitjans indicats de l'habitatge a Catalunya.

ment of the default rules and the modern family», *ACTEC Law Journal*, vol. 42 (2017), p. 373: «[...] we have two laws: the law of testamentary freedom for the White and the wealthy, and the default rules of intestacy for persons of color and the poor». La diferència és encara més substancial a Austràlia: 774.802 \$ les successions testades contra 213.888 \$ les intestades (Fiona BURNS, «Changing patterns», p. 506).

32. Dades obtingudes de: <http://habitatge.gencat.cat/ca/dades/estadistiques_publicacions/indicadors_estadistiques/estadistiques_de_construccio_i_mercat_immobiliari/estadistica-de-les-compravendes/compravendes-dhabitatges-registrades-i-el-preu-de-venda-Catalunya/> (última consulta: 26 maig 2020). També pensen que l'habitatge familiar constitueix el bé més valuós de les herències María Ángeles EGUSQUIZA BALMASEDA, *Sucesión «mortis causa» de la familia recompuesta (De la reserva vidual a la fiducia sucesoria)*, Cizur Menor, Thomson Aranzadi, 2015, p. 24, 49 i 50, i Montserrat PEREÑA VICENTE, «La obsolescencia no programada de los derechos sucesorios del cónyuge viudo en el Código civil español», *La Ley Derecho de Familia*, núm. 22 (2019), p. 11.

5. PROPOSTES DE REFORMA DE LA SUCCESSION INTESADA DEL CÒNJUGE EN EL DRET CIVIL DE CATALUNYA

5.1. LES PREMISSES

5.1.1. *La centralitat de la successió del cònjuge en el dret comparat*

Es pot afirmar que la majoria de drets de successions comparats tenen el cònjuge —i el convivent, si escau— en el lloc preeminent en la successió intestada. Aquesta ha estat, com s'ha dit, la tendència al llarg del segle xx, i es manté en el present.³³ S'han esmentat els exemples més evidents en el *common law*, però en ordenaments continentals s'aprecia igualment la centralitat del cònjuge i la parella estable en la successió intestada. El cas més paradigmàtic és el dels Països Baixos, on el cònjuge hereta tota l'herència en concurrència amb els fills, els quals només poden reclamar la seva llegítima quan el cònjuge mor o és declarat en concurs, o en els altres supòsits que hagi especificat el causant (art. 4:13 del Codi civil neerlandès).³⁴ A Itàlia, el cònjuge adquireix en propietat una quota de l'herència, la meitat si concorre amb un sol fill —tant si és comú com si no ho és— i un terç si els fills són dos o més (art. 581 *Codice civile*), i té dret a continuar vivint a l'habitatge conjugal.³⁵ A Alemanya, el cònjuge que concorre amb descendents adquireix en propietat una quarta part de l'herència (§ 1931 *Bürgerliches Gesetzbuch* [BGB, Codi civil alemany]),³⁶ i a Àustria, un terç (§ 744 *ABGB*).³⁷

A Catalunya, com ja s'ha avançat, el cònjuge i la parella estable estan un o dos esglaons per sota. Es tracta d'una situació similar a la de França, on el cònjuge que

33. Vegeu la nota 5.

34. Wilbert D. KOLKMAN, «Intestate succession in the Netherlands», a Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN (ed.), *Intestate succession*, p. 242; Sjef VAN ERP, «The new Dutch Law of succession», a Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN (ed.), *Exploring the Law of succession*, Edimburg, Edinburgh University Press, 2007, p. 195-196; J. Michael MILO, «Acquisition of property by succession in Dutch Law», a M. ANDERSON i E. ARROYO I AMAYUELAS (ed.), *The Law of succession: Testamentary freedom*, Groningen, Europa Law Publishing, 2011, p. 223-224.

35. Abans de la reforma del 2013 el cònjuge tenia un dret d'usdefruit. Vegeu Alexandra BRAUN, «Intestate succession in Italy», a Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN (ed.), *Intestate succession*, p. 84.

36. De tota manera, encara cal tenir en compte el règim econòmic dels cònjuges; vegeu Reinhard ZIMMERMANN, «Intestate succession in Germany», a Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN (ed.), *Intestate succession*, p. 211 i seg.; D. WEIDLICH, «§ 1931 BGB», a PALANDT, *Bürgerliches Gesetzbuch*, 79a ed., Munic, C. H. Beck, 2020, par. 3.

37. Un dels objectius de la reforma del 2017 del dret de successions austríac ha estat millorar la posició del cònjuge i del convivent en la successió intestada; el cònjuge, si només concorre amb un ascendent del difunt, obté la meitat de l'herència i la quota de l'altre ascendent premort, i ho hereta tot en concurrència amb altres parents col·laterals. Vegeu Gregor CHRISTANDAL i Kristin NEMETH, «Austrian succession Law rewritten: a comparative analysis», *European Review of Private Law*, vol. 28, núm. 1 (2020), 154.

concorre a la successió intestada pot optar entre una quarta part de l'herència en propietat o l'usdefruit de tota l'herència —llevat, pel que fa a l'usdefruit, que concorri amb fills no comuns— (art. 757 *Code civil*), a més del dret a continuar vivint a l'habitatge conjugal, en particular un dret d'habitació vitalici si era propietat del difunt (art. 764 *Code civil*).³⁸ La situació encara és pitjor al Codi civil espanyol (CC), ja que el cònjuge que concorre a la successió intestada, en concurrència amb descendents, només té dret a l'usdefruit d'una tercera part de l'herència (art. 834 CC).³⁹ El Projecte de Codi civil preparat per l'Asociación de Profesores de Derecho Civil a penes millora la situació, ja que l'usdefruit s'eleva a la meitat de l'herència en concurrència amb un sol descendent i es manté en una tercera part si els descendents són dos o més,⁴⁰ molt menys que la proposta que havia formulat Delgado Echeverría a les XII Jornades d'aquesta associació, favorable a un usdefruit universal.⁴¹

En conclusió, es pot afirmar que en relació amb la majoria de drets de successió occidentals, el cònjuge o convivent té a Catalunya una posició que no és la preeminent en la successió intestada. I, no obstant això, les raons que s'han expressat per a justificar la millora progressiva de la posició del cònjuge estan ben presents: l'increment de l'esperança de vida, que provoca que, quan mor un dels cònjuges o convivents, l'altre tingui, com a norma, una edat avançada i més necessitats que els fills,⁴² que estan en plena edat adulta i han format la seva pròpia família, a banda que en vida ja han rebut transferències de riquesa —bàsicament, les despeses en educació i per a ajudar-los a establir-se— procedents dels guanys obtinguts pel treball i els esforços comuns dels progenitors.⁴³

Per consegüent, la primera decisió de política legislativa que ha de prendre el legislador català és si col·loca el cònjuge i el convivent en el lloc central de la successió

38. Cécile PÉRÈS, «Intestate succession in France», a Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN (ed.), *Intestate succession*, p. 46-47; Philippe MALAURIE i Laurent AYNÈS, *Droit des successions et des libéralités*, 7a ed., París, LGDJ, 2016, p. 86 i seg.

39. Una altra cosa —que enllaça amb les propostes de la Law Commission anglesa— és la protecció que resulta del règim econòmic de societat de guanys (*gananciales*), perquè el cònjuge adquireix en la liquidació la meitat del romanent amb dret preferent a incloure-hi l'habitatge habitual (art. 1406 CC).

40. En el sentit d'ampliar la quota usufructuària s'havia manifestat María MARTÍNEZ MARTÍNEZ, *La sucesión intestada: revisión de la institución y propuesta de reforma*, Madrid, Boletín Oficial del Estado, 2016, p. 312 i seg. i 447-448. Igualment, al País Basc el cònjuge o convivent que concorre amb descendents té dret a l'usdefruit de la meitat de l'herència (art. 52 i 114 Llei 5/2015, de 25 de juny, de dret civil basc).

41. Jesús DELGADO ECHEVERRÍA, «Una propuesta de política del derecho en materia de sucesiones por causa de muerte. Resultado y análisis de la encuesta final», a ASOCIACIÓN DE PROFESORES DE DERECHO CIVIL, *Derecho de sucesiones. Presente y futuro*, Murcia, Universidad de Murcia, Servicio de Publicaciones, 2006, p. 170.

42. El 2017 l'esperança de vida dels homes era de 80,7 anys i la de les dones, de 86,2, segons l'Idescat (<www.idescat.cat/indicadors/?id=ue&n=10106>; última consulta: 26 maig 2020).

43. Vegeu la mateixa idea a María Ángeles EGUSQUIZA BALMASEDA, *Sucesión «mortis causa» de la familia recompuesta*, p. 49 i 50.

intestada, és a dir, dins del primer dels ordres successoris; i és evident que passar el cònjuge o convivent en el primer ordre significa o bé que compartirà aquesta posició amb els fills i descendents, o bé que aquests hauran de ser relegats al segon lloc.

5.1.2. *Punts febles de la solució usufructuària*

La solució usufructuària no és l'òptima, tot i la seva extensa tradició a Catalunya, atès que significa la concurrència de l'usdefruit amb la nua propietat i el traspàs de totes les facultats d'ús i gaudi dels fills cap al cònjuge o convivent. Respecte a la conservació dels béns usufructuats, si es tracta de coses caldrà determinar si les despeses són ordinàries o extraordinàries per tal de discernir qui se n'ha de fer càrrec (art. 561-12.1 i 3 CCCat), a banda de les complexitats inherents a la mateixa divisió del domini, ja que és probable que el dret de propietat estigui repartit entre el cònjuge —en tots els supòsits de compra conjunta amb el difunt— i els fills, els quals, a més, poden procedir a dividir el seu condomini d'acord amb el règim que preveu l'article 561-11 CCCat. L'usufructuari assumeix el pagament de tributs i taxes (art. 561-12.1 CCCat). Si el capital mobiliari està invertit en fons d'inversió, l'obtenció de rendiments per part de l'usufructuari és, si més no, incerta, segons la regulació que es conté en l'article 561-34 CCCat (dret a les plusvàlues eventuais amb dret a reemborsament de les participacions dels nus propietaris).⁴⁴ En definitiva, llevat que l'herència sigui elevada i proporcioni rendes suficients —o que l'usufructuari disposi de rendiments propis—, l'usdefruit pot esdevenir antieconòmic per al cònjuge o convivent, i encara més per als fills, que veuen el seu dret reduït a la nua propietat.

Si aquesta divisió de les facultats dominicals ja és susceptible de generar conflictes en els nuclis familiars tradicionals, la probabilitat augmenta quan es tracta de famílies reconstituïdes, en particular en aquelles en què el cònjuge o convivent no és progenitor de tots els fills que són hereus abintestats. Les darreres estadístiques disponibles, de l'any 2011, indiquen que a Catalunya hi havia un 8,7% de famílies reconstituïdes,⁴⁵ dada que amb tota seguretat s'ha incrementat atesa la taxa de divorcis, més de disset mil durant l'any 2018 (una taxa de 2,4 per cada 1.000 habitants).⁴⁶

A més, cal tenir en compte els factors ja esmentats: la longevitat creixent fa que la persona més necessitada en la successió sigui ara el cònjuge o convivent, ja que, llevat de supòsits de defunció prematura, en el moment de l'obertura de la successió,

44. Vegeu Pedro del POZO CARRASCOSA, Antoni VAQUER ALOY i Esteve BOSCH CAPDEVILA, *Derecho civil de Cataluña. Derechos reales*, 6a ed., Barcelona, Marcial Pons, 2018, p. 405-407.

45. Vegeu: <<https://govern.cat/govern/docs/2014/12/17/10/39/e7dc18ef-dadf-4cf8-a915-84872615a8d9.pdf>> (última consulta: 26 maig 2020).

46. Vegeu: <www.ine.es/prensa/ensd_2018.pdf> (última consulta: 26 maig 2020).

d'acord amb l'esperança de vida, els fills és probable que no estiguin independitzats ni hagin creat la seva pròpia família, sinó que estadísticament es troben en el moment amb majors ingressos o patrimoni.⁴⁷ I, atesa la major esperança de vida, usualment la concurrència dels fills en la successió serà amb la mare, i cal tenir en compte que les mares d'edats superiors als setanta-cinc anys pertanyen majoritàriament a una cohort de dones que no han treballat fora de la casa⁴⁸ i que, per tant, no han tingut ingressos propis.

No és estrany, doncs, que la solució usufructuària estigui en recessió en els models comparats.⁴⁹ A Europa es manté com a opció a França, i és encara el dret essencial a Bèlgica,⁵⁰ però, com s'ha vist, s'ha suprimit a Itàlia i també a Hongria, on fins a la reforma del 2013 el cònjuge esdevenia usufructuari universal, mentre que ara l'usdefruit es limita a l'habitatge conjugal i en la resta de l'herència el cònjuge adquireix una quota igual a la dels fills.⁵¹

47. Em remeto a les dades ofertes en el meu treball «Reflexiones sobre una eventual reforma de la legítima», *InDret*, núm. 3/2007, p. 8 i seg. Les dades del 2017 continuen reflectint que la franja d'edat amb major riquesa és entre els cinquanta-cinc i els seixanta-quatre anys, seguida de la franja entre quaranta-cinc i cinquanta-quatre (<www.bde.es/bde/es/areas/estadis/estadisticas-por/encuestas-hogar/relacionados/Encuesta_Financi/eff_2017.html>; última consulta: 26 maig 2020). Això fa pressuposar que l'edat dels pares quan els fills assoleixin la màxima riquesa estarà per sobre dels vuitanta anys.

48. Vegeu Teresa TORNOS, Pilar CARRASQUER, Sònia PARELLA i Carolina RECIO, *Les dones i el treball a Catalunya: mites i certeses* (en línia), Barcelona, Institut Català de les Dones, 2007, en especial la tau-la 4.2, a la p. 32, <http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/publicacions_estudis2.pdf> (última consulta: 8 juny 2020).

49. El que vaig intuir a «The Law of successions», p. 577, ara ho confirmen Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN, «Intestate succession in historical and comparative perspective», p. 497, que conclouen: «the advantages of life interest have appeared to diminish, so the disadvantages have loomed correspondingly [...]. All of this suggests that the decline of life interest will continue».

50. Art. 745 bis Codi civil belga; l'usdefruit universal és commutable per diner d'acord amb l'art. 745 quater.

51. § 7:58 I Codi civil hongarès; vegeu Hella MOLNÁR, «The position of the surviving spouse in the Hungarian Law of succession», *ELTE Law Journal*, núm. 2014/2. Val la pena transcriure els arguments, perfectament traslladables a la societat catalana, que exposa Lajos VÉKÁS, «Intestate succession in Hungary», a Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN (ed.), *Intestate succession*, p. 286: «[...] the general nature of inheritable assets underwent significant transformation. In typical estates, most of the movables are now rapidly depreciating consumer goods and households effects, and the importance of income-yielding assets (such as the arable agricultural land or residential property) has decreased compared with the past. Secondly, certain types of assets (such as shares in a business, securities, copyrights, patents, and cash) created the possibility of conflicts of interest between the descendant owners and the surviving spouse. This also created serious problems for the courts. Thirdly, the increased average lifespan of people also intensified and prolonged the conflicts between descendant heirs and a surviving spouse entitled to usufruct rights. Finally, as a result of multiple marriages, it is now more common that descendant heirs from the deceased's previous marriage must compete with a surviving spouse from a subsequent marriage (who is, in any event, often not much younger than they are)».

5.1.3. *Una regulació senzilla*

La tercera premissa és que qualsevol proposta de reforma legal ha de servir als interessos generals i no ha d'implicar l'addició de complexitat a l'ordenament jurídic.

La successió intestada és una regulació legal supletòria. Només s'aplica quan el causant no ha ordenat voluntàriament la seva successió o quan aquesta ordenació voluntària —en testament o en pacte successori— esdevé ineficaç (art. 441-1 CCCat). És habitual assenyalar que, precisament per aquest caràcter defectiu, els ordres de la successió intestada haurien de reflectir la voluntat d'un testador mitjà.⁵² En tot cas, les propostes que es fan aquí coincideixen amb la voluntat majoritària expressada en l'enquesta que s'ha realitzat, d'acord amb la qual l'opció de situar el cònjuge o el convivent en el primer ordre de la successió intestada és la preferida, però sense convertir la successió dels fills en testimonial o simbòlica.

A més, la regulació ha de ser tan poc complicada com sigui possible, sense recórrer a institucions desconegudes o amb poca tradició en el nostre dret civil; és a dir, ha de proporcionar certesa i s'ha de fonamentar en regles clares, senzilles i previsibles,⁵³ que raonablement no augmentin la conflictivitat entre els cridats a la successió intestada.

5.2. SOBRE EL CÒNJUGE O EL CONVIVENT QUE COMPARTeix EL PRIMER ORDRE AMB ELS FILLS I DESCENDENTS

L'avançament del cònjuge o del convivent al primer grau afecta directament la preeminència que encara avui gaudeixen els fills i descendents pel dret de representació en la successió intestada. Actualment només els fills i descendents ocupen el

52. Vegeu, per tots, Pedro del POZO CARRASCOSA, Antoni VAQUER ALOY i Esteve BOSCH CAPDEVILA, *Derecho civil de Cataluña. Derecho de sucesiones*, 3a ed., Madrid, Barcelona, Buenos Aires i São Paulo, Marcial Pons, 2017, p. 369; Danaya C. WRIGHT i Beth STERNER, «Honoring probable intent in intestacy», p. 343; Christoph CASTELAIN, «Introduction and objectives», p. 23; Robert H. SITKOFF i Jesse DUKEMINIER, *Wills, trusts, and estates*, p. 63; Shelley KREICZER-LEVY, «Big data and the modern family», *Wisconsin Law Review*, vol. 2 (2019), p. 350. Kenneth G.C. REID, Marius J. DE WAAL i Reinhard ZIMMERMANN, *Intestate succession*, p. 446-447, afegeixen que hi ha un element de moralitat, en el sentit que es considera socialment adequat que els béns passin als familiars més propers al causant. Tanmateix, cal dir que si per moralitat s'entén les creences majoritàries establertes en la societat, el resultat no hauria de ser dispar. Per la seva banda, Shelley KREICZER-LEVY, «Big data and the modern family», p. 353, assenyala que les regles de la successió intestada tenen també una funció expressiva, en el sentit que no només reflecteixen les percepcions socials, sinó que coadjuven a formar-les.

53. Alexandra BRAUN, «Concluding reflections», *Edinburg Law Review*, vol. 24, núm. 1 (2020), p. 151; Carolyn R. GLICK, «The spousal share in intestate succession», p. 655, nota 136; Fiona BURNS, «Changing patterns», p. 491.

primer ordre, fins al punt que solament si renunciem tots al seu dret i el progenitor és comú, la successió salta al segon ordre i s'ometen els descendents ulteriors (art. 442-2.2 CCCat). En teoria, hi ha tres possibilitats: la relegació dels fills al segon ordre que ara ocupa el cònjuge o el convivent, el repartiment per caps i la mera posposició dels fills.

Aquí no es proposa la relegació dels fills al segon ordre. Els arguments són tres: en primer lloc, representaria un canvi molt bruscat que no es correspondria amb l'opinió recollida en l'enquesta; en segon lloc, s'ha vist que en el dret comparat s'està corregint el desplaçament del pèndol cap al cònjuge tot cercant un major equilibri amb la posició dels fills; i, en tercer lloc, és possible trobar un punt de compromís que no signifiqui una mera permuta en els ordres successoris.

Tampoc no es proposa un repartiment per caps, ni encara menys atribuir una quota distinta a cònjuge o convivent i fills.⁵⁴ La quantia mitjana de les herències intestades a Catalunya conduiria a un espejament de l'herència que implicaria la successió en una fracció relativament minsa que, probablement, encara provocaria una major insatisfacció als successors, si es té en compte que el principal actiu és l'habitatge conjugal, el qual inevitablement hauria de ser dividit o venut o donaria lloc a compensacions dineràries que complicarien sens dubte la successió i deixarien desprotegit el cònjuge o convivent en el vessant habitacional.

5.3. LA POSPOSICIÓ DEL DRET DELS FILLS A SUCCEIR

5.3.1. *Marc general*

Si la proposta no és reservar el primer ordre successori per al cònjuge, ni tampoc el repartiment amb quotes iguals o desiguals entre cònjuge o convivent i fills compartint tots el primer ordre successori, però alhora es vol col·locar el cònjuge o convivent en el lloc central de la successió intestada, la solució només pot consistir a

54. Jesús DELGADO ECHEVERRÍA, «Una propuesta de política del derecho», p. 170, havia proposat també per al Codi civil espanyol situar el cònjuge en el primer ordre de la successió intestada i l'atribució d'un terç de l'herència als fills.

El nou Codi civil de Puerto Rico, aprovat recentment i que ha d'entrar en vigor el 28 de novembre de 2020, abandona l'òrbita del Codi civil espanyol (el cònjuge ocupava igualment el tercer ordre, després de descendents i ascendents) i situa el cònjuge en el primer lloc successori, atès que disposa que succeeix a parts iguals amb els fills (art. 1721: «Los hijos del causante y el cónyuge supérstite le heredan por partes iguales. Los nietos y demás descendientes del causante le heredan por representación»). Vegeu Gerardo J. BOSQUES HERNÁNDEZ, «La sucesión por causa de muerte», *El Nuevo Día*, 17 de maig de 2020, <www.elnuevodia.com/noticias/locales/nota/analisisdelpropuestocodigocivillasucesionporcausademuerte-2569209/> (última consulta: 5 juny 2020).

posposar la successió de fills i descendents.⁵⁵ Aquesta solució no representa cap trencament radical amb la situació actual, per les raons següents:

a) Perquè en el dret vigent, l'atorgament d'un dret d'usdefruit amb caràcter vitalici al cònjuge o convivent ja significa un principi de posposició del dret a succeir de fills i descendents, que en vida del cònjuge o convivent només tenen dret a la nua propietat i sols consoliden el domini a la mort d'aquest, puix l'única causa d'extinció de l'usdefruit és la defunció, un cop la convivència marital ha deixat de ser causa d'extinció,⁵⁶ i la desatenció dels fills comuns —traduïda en causa de suspensió de la potestat parental— només opera en la quarta vidual (art. 452-6.1*b* i *d* CCCat).

b) Perquè aquesta mínima posposició ja opera en el dret vigent fins i tot amb un dret de caràcter legal com és la llegítima, atès que en la successió intestada és també d'aplicació la cautela sociniana tàcita (art. 442-4.1 CCCat en relació amb l'art. 451-9.2 CCCat), de manera que si els fills i descendents que són hereus abintestats i legitimaris volen reclamar la seva llegítima, han de renunciar a ser hereus i, aleshores, reclamar la llegítima estricta.⁵⁷

c) Perquè en el dret vigent ja hi ha un supòsit previst en el qual els fills i descendents no hereten, i sí que ho fa el cònjuge o convivent: quan tots ells renunciïn a ser hereus abintestats i el cònjuge o convivent n'és el progenitor comú, cas en què aquest esdevé hereu i, a més, hereu lliure amb facultat de disposar sense límit de l'herència que adquireix (art. 452-2.2 CCCat).

d) Perquè el legislador ja ha previst que la pretensió de reclamació de la llegítima dels fills quedi suspensa mentre visqui el cònjuge supervivent que n'és deutor (art. 451-27.2 CCCat), precisament a fi d'evitar els plets entre progenitor hereu i fills.

La posposició és el model que ofereix el Codi civil neerlandès, després d'una llarga discussió capitalitzada per la successió del cònjuge i que va provocar que el llibre de successions entrés en vigor onze anys més tard que la resta del Codi civil. El punt de partida de la reforma va ser el rebuig de la solució usufructuària, que provoca conflictes entre usufructuari i nu propietari per causa de l'obligació de

55. La posposició dels fills la va plantejar ja fa quaranta anys John G. FLEMING, «Changing functions of succession laws», *American Journal of Comparative Law*, vol. 26, núm. 2 (1978), p. 236: «The predominant concern for the surviving spouse has little to do with women's liberation, but much with the importance of an independent home for the widow, amidst housing shortage, the vanishing sense of responsibility by children to support their aged parents and, most important of all perhaps, the substantially increased life expectancy of people over the last one hundred years. Each generation must look after itself. Just as children can no longer be relied upon to look after their widowed mother with respect and grace, so their expectation of succession must in general be postponed to what might be left to them after both parents have died».

56. Sobre aquesta reforma, vegeu el meu comentari de l'art. 442-4 CCCat a Joan EGEA FERNÁNDEZ i Josep FERRER RIBA (dir.), *Comentari al llibre quart*, p. 1272.

57. Vegeu Antoni VAQUER ALOY, «Art. 442-4 CCCat», a Joan EGEA FERNÁNDEZ i Josep FERRER RIBA (dir.), *Comentari al llibre quart*, p. 1268-1271.

conservar el bé que pesa sobre l'usufructuari, i el fet que significava que els béns afectats quedessin fora del mercat durant la vigència de l'usdefruit —difícilment un bé usufructuat té mercat—. La solució neerlandesa consisteix que el cònjuge i el convivent esdevenen hereus universals —i, per consegüent, assumeixen també els deutes hereditaris— i els fills i descendents tenen dret a una quota de l'herència en metàl·lic, la qual només poden reclamar quan el cònjuge mor o és declarat en concurs de creditors. No obstant això, en el cas de les famílies reconstituïdes o si el cònjuge o convivent contreu noves núpcies o constitueix una nova relació de parella registrada, els fills poden fer efectius els seus crèdits i impedir que el supervivent alieni béns hereditaris corresponents a la seva quota, de manera que el dret successori es converteix *de facto* en un usdefruit.⁵⁸

5.3.2. Proposta per a les famílies nuclears

Si les premisses són que el cònjuge o convivent ocupi la posició central de la successió intestada, però sense excloure la successió dels fills i descendents, de manera que únicament es posposi la seva adquisició de l'herència, el dret català proporciona dues opcions que cal considerar pròpies de la successió voluntària però que es podrien incorporar com a figures *ex lege* a la successió intestada: el fideïcomís de residu i la substitució preventiva de residu.

El fideïcomís de residu es troba regulat en els articles 426-51 a 426-58 CCCat.⁵⁹ És una regulació detallada i consolidada en el dret de successions català. Aplicat a la successió intestada del cònjuge o convivent, implica que aquest es converteix en hereu fiduciari de residu i, per tant, amb facultat de disposar de tots els béns fideïcomesos per actes entre vius —només el testador pot limitar les facultats dispositives a una part dels béns— a títol oneros —perquè la facultat de disposar a títol gratuït l'ha de conferir expressament el testador—. Es tracta d'una facultat de disposar lliure, no condicionada o subjecta a autorització, ja que aquestes dues limitacions les ha d'imposar el testador, si de cas (art. 426-54 CCCat). A més, es reconeix la facultat de consumir els béns fideïcomesos per a atendre les pròpies necessitats (art. 426-52 CCCat), i els fills fideïcomissaris disposen de la pretensió de defensar el seu dret davant d'actuacions fraudulentas o que infringeixin qualsevol dels preceptes esmentats. Opera el principi de subrogació real, de manera que els béns fideïcomesos alienats se substitueixen pel

58. Wilbert D. KOLKMAN, «Intestate succession in the Netherlands», p. 241 i seg.; B.E. REINHARTZ, «Recent changes in the Law of succession in the Netherlands: on the road towards a European law of succession?», *Electronic Journal of Comparative Law*, vol. 11-1 (maig 2007); Arlette R. VAN MAAS DE BIE, «Niederlande», a Rembert SÜB (ed.), *Erbrecht in Europa*, 3a ed., Bonn, ZERB, p. 924-926.

59. Vegeu Pedro del POZO CARRASCOSA, Antoni VAQUER ALOY i Esteve BOSCH CAPDEVILA, *Derecho civil de Cataluña. Derecho de sucesiones*, p. 197 i seg.

producte que se n'hagi obtingut. Dit en altres termes, és la manera més precisa de garantir la idea de «primer la parella i després els fills», amb un marge d'actuació sobre els béns hereditaris per al cònjuge o convivent per a atendre les seves necessitats, molt més intens que en un usdefruit.

Una altra opció més agosarada seria optar per una substitució preventiva de residu *ex lege*.⁶⁰ Es tracta d'un mecanisme que evita la mort intestada del cònjuge o convivent supervivent, amb la qual cosa s'assegura que els béns fideïcomesos els rebin els fills del causant. No obstant això, cal tenir en compte que la substitució preventiva de residu representa l'ampliació de les facultats dispositives del supervivent, que està facultat per a disposar no només per actes entre vius —a títol oneros i gratuït—, sinó també per causa de mort (art. 426-59 CCCat). És a dir, els fills no hereten si el supervivent aliena els béns o atorga testament, i és lliure d'instituir hereu qualsevol altra persona distinta dels fills, amb la qual cosa es podria trencar la idea de «primer la parella i després els fills», que queda a càrrec de l'exercici de l'àmplia facultat dispositiva del supervivent.

En cas d'optar pel fideïcomís de residu, s'hauria d'excloure la facultat dels fills lligada a la cautela sociniana tàcita: no poden renunciar a l'herència i reclamar la llegítima estricta. Si l'opció és «primer la parella i després els fills», tenint en compte les limitacions a la facultat de disposar i el principi de subrogació real, els fills han d'esperar a la defunció del cònjuge supervivent sense obtenir, mentrestant, els béns hereditaris, ni per via de la llegítima. No els afecten mai negativament les noves núpcies del seu progenitor, que continua gravat amb el fideïcomís de residu tant si es torna a casar com si no o si té fills fruit d'una nova relació. Val a dir que les similituds amb la solució neerlandesa resulten prou evidents. D'aquesta manera s'evita que el cònjuge hagi de vendre l'habitatge, el principal actiu de l'herència, per a satisfer les llegítimes dels fills, si manca el metàl·lic suficient.

En l'àmbit fiscal, el tractament del fideïcomís de residu no hauria de significar un increment de la tributació. Quan el fideïcomís no atribueix facultats de disposició, tributa igual que l'usdefruit (art. 26 de la Llei 29/1987, de 18 de desembre, de l'impost de successions i donacions [LISD]); és cert que si es tenen facultats dispositives, cal tributar com si s'adquirís el ple domini (art. 26*d* LISD i 53.3 del Reial decret 1629/1991, de 8 de novembre, pel qual s'aprova el Reglament de l'impost de successions i donacions), però a la mort del fiduciari els seus hereus tenen dret a la devolució de l'impost corresponent a la nua propietat dels béns dels quals aquell no hagi disposat,⁶¹ amb la qual cosa el resultat final no hauria de ser gaire distint.

60. Vegeu Pedro del POZO CARRASCOSA, Antoni VAQUER ALOY i Esteve BOSCH CAPDEVILA, *Derecho civil de Cataluña. Derecho de sucesiones*, p. 200 i seg.

61. Consultes vinculants de la Direcció General de Tributs núm. V2387/2017, de 24 d'abril, i núm. V2791/201818, de 24 d'octubre.

Pel que fa a la facultat de commutar ara prevista en l'article 442-5 CCCat,⁶² aplicada al fideïcomís de residu significaria que el cònjuge o convivent podria optar per una quarta part alíquota de l'herència i, a més, l'usdefruit sobre l'habitatge familiar, per bé que el valor d'aquest usdefruit computaria per al càlcul de la part alíquota. D'entrada, doncs, l'únic avantatge seria que obtindria el metàl·lic que resultés de la quarta part alíquota, ja que perdria el domini sobre l'habitatge. Probablement resultaria més interessant per al cònjuge la facultat de commutar únicament per metàl·lic, en especial en aquells casos en què tingués les necessitats d'habitatge cobertes. En qualsevol cas, l'abandó de la solució usufructuària restaria encara més atractiu a la facultat de commutació,⁶³ si bé es podria conservar limitada a la quarta part alíquota sense l'usdefruit de l'habitatge.

5.3.3. Proposta per a les famílies reconstituïdes

Les famílies reconstituïdes presenten una problemàtica especial. D'entrada, la seva tipologia és molt variada i impossible de reconduir a la unitat: amb fills comuns i/o fills d'un o d'ambdós cònjuges o convivents, menors d'edat o majors d'edat, si són menors d'edat no és igual si han estat criats des de menuts pel cònjuge o convivent no progenitor que si ja eren adolescents quan aquest va aparèixer en les seves vides, etcètera. El dret de successions català no reconeix cap dret als fillastres en l'herència de padrastres i madrastres, i a la inversa, tot i que l'augment progressiu del nombre d'aquesta mena de famílies empeny cap a una reforma també en aquest sentit.⁶⁴ Els ordenaments més moderns introdueixen cauteles en la successió del cònjuge o convivent en les famílies reconstituïdes. El mite de la Ventafocs té una base real, doncs, i l'enquesta que s'ha realitzat ho corrobora, com ja s'ha fet notar.

La doctrina anglosaxona ha forjat la *conduit theory* a fi de fonamentar la primacia del cònjuge en la successió intestada. Un dels primers autors a utilitzar aquesta terminologia va ser Waggoner, redactor principal de la reforma de l'UPC del 1990. Segons ell, el cònjuge no és només el primer hereu, sinó també el canal pel qual es transmet l'herència als fills, que acaben essent els veritables hereus. Waggoner argu-

62. Sobre la qual tracta Antoni VAQUER ALOY, «Art. 442-5 CCCat», a Joan EGEE FERNÁNDEZ i Josep FERRER RIBA (dir.), *Comentari al llibre quart*, p. 1273 i seg.

63. La facultat de commutar s'utilitza molt rarament. No dispo de dades empíriques, però la memòria històrica dels funcionaris de l'Agència Tributària de Catalunya recorda tot just mitja dotzena de casos en els darrers anys que s'hagin liquidat als efectes de l'impost de successions. Un motiu addicional de l'ús escàs de la facultat de commutar és que pot donar lloc a excessos d'adjudicació, els quals tenen una tributació molt desavantajosa.

64. Vegeu Antoni VAQUER ALOY i Noelia IBARZ LÓPEZ, «Las familias reconstituídas y la sucesión a título legal», *Revista de Derecho Civil*, vol. IV, núm. 4 (2017), p. 211-235.

mentava que si el causant moria encara jove amb els fills menors d'edat, el cònjuge supervivent era qui millor podia gestionar l'herència en favor d'aquests; si, en canvi, moria a l'edat corresponent a l'esperança de vida, el cònjuge estava més necessitat que els fills adults i podia obtenir un major benefici de l'herència, que igualment a la seva mort acabaria passant als fills.⁶⁵ Aquesta és la mateixa idea subjacent en el que es diu que és el testament més habitual: l'herència de l'un per l'altre i, després, pels fills.⁶⁶

Tanmateix, el mateix Waggoner —i d'això ja fa trenta anys— advertia que en les famílies reconstituïdes la *conduit theory* flaquejava: no hi ha garanties que el cònjuge tracti igualitàriament els fills del causant que no són fills seus i que l'herència acabi fent trànsit cap a ells.⁶⁷ És per això que, com s'ha explicat abans, l'UPC matisa el règim de la successió intestada del cònjuge quan aquest no és el progenitor comú de tots els fills cridats. El mateix passa a Austràlia.

Per tant, hi ha una base empírica per a introduir matisos en la successió intestada del cònjuge o convivent que no és progenitor comú de tots els fills. De fet, el dret vigent, com ja s'ha dit, ja considera la peculiaritat de les famílies reconstituïdes en la successió intestada quan preveu que el cònjuge o convivent hereti en lloc dels fills quan aquests renunciïn a l'herència, i exclou la resta de successors de la línia directa descendent només si n'és el progenitor comú (art. 442-2.2 CCCat). Ara bé, no es tracta de reintroduir la reserva vidual en cap forma més menys actualitzada, atès que ja va ser suprimida —amb bon criteri— quan es va aprovar el llibre quart del CCCat. L'únic objectiu ha de ser buscar un punt d'equilibri entre els fills que ho són només del causant i el cònjuge supervivent en els casos en què s'intueix que aquest pot estar davant del dilema de respectar la voluntat hipotètica del causant i protegir els seus propis fills.

65. Lawrence W. WAGGONER, «The multiple-marriage society», p. 232. Vegeu Michelle COTTIER, «Adapting inheritance law to changing social realities: questions of methodology from a comparative perspective», *Oñati Socio-legal Series*, vol. 4, núm. 2 (2014), p. 201 i seg.; Elizabeth COOKE, «Wives, widows and wicked step-mothers», p. 433 i seg.; Kathryn O'SULLIVAN, «Distribution of intestate estates in non-traditional families», p. 22.

66. Fins i tot ho ha recollit la premsa: <www.lavanguardia.com/encatala/20161010/41883818667/la-parella-abans-que-els-fills.html> (última consulta: 26 maig 2020).

67. Lawrence W. WAGGONER, «The multiple-marriage society», p. 233: «When a decedent is survived by children not descended from the surviving spouse, or by children of the surviving spouse —not descended from the decedent, the decedent has a surviving spouse with divided loyalties and, hence, a spouse who is a less reliable conduit. If the surviving spouse in either of these two cases were to be granted the entire intestate estate, the prospect of the decedent's children recouping their “loss” later, by inheriting the unconsumed portion of the decedent's property from the surviving spouse, is less secure. The existence of children by a prior marriage places the surviving spouse in a moral conflict as to how later to divide the property he or she inherited from the decedent». En temps recents, recull la mateixa idea la Law Commission anglesa: Fiona BURNS, «Changing patterns», p. 494.

Les solucions possibles són diverses. La primera seria mantenir l'usdefruit universal per al cònjuge o convivent que no és el progenitor comú, de manera que els fills ja serien hereus des de l'acceptació de l'herència, amb la qual cosa no hi hauria risc que l'herència del progenitor es desviés del seu curs pretesament natural. El desavantatge d'aquesta fórmula ja és conegut: la divisió de les facultats dominicals entre els protagonistes de la successió i les dificultats econòmiques que pot patir el cònjuge o convivent supervivent tenint en compte que el principal actiu de l'herència és l'habitatge, tot plegat agreujat per l'existència tal vegada de tensions entre els hereus i l'usufructuari o usufructuària que no és progenitor. Una segona solució consistiria a establir un fideïcomís *ex lege*, que comportaria que el cònjuge o convivent es convertís en hereu fiduciari, mentre que els fills i descendents serien hereus fideïcomissaris, i l'herència faria trànsit cap a ells després de la defunció d'aquell. Amb relació a la solució usufructuària, presenta l'avantatge que hi ha previstos legalment una sèrie de supòsits d'actes dispositius permesos que faciliten una certa gestió dels béns fideïcomesos, el seu manteniment i millora i fins i tot el seu augment (art. 426-38 a 426-42 CCCat).⁶⁸ Òbviament, aquesta solució té també inconvenients: es tracta de procediments complexos, fins i tot amb una intervenció judicial que pot alentir les decisions. S'hauria de complementar amb un recordatori exprés de la cautela sociniana tàcita, en el sentit que els fills hereus disposen sempre de la facultat de reclamar la llegítima immediatament si renuncien a l'herència. La tercera solució consistiria a estendre el fideïcomís de residu sense distingir el tipus de família, reconstituïda o no; la majoria d'objectius s'assolirien igualment sense haver de crear règims jurídics distints, la qual cosa constitueix un argument poderós. És indubtable que cap d'aquestes solucions és simple, però és molt pitjor que siguin inequitàtives o, directament, injustes. Les famílies reconstituïdes constitueixen una realitat complexa i un veritable repte per al jurista.

Finalment, pel que fa a la facultat de commutar l'usdefruit per l'usdefruit de l'habitatge i una quarta part alíquota de l'herència, en els termes del vigent article 442-5 CCCat, aplicada a la solució que es proposa perd el seu sentit amb el fideïcomís —simple o de residu—, puix que el cònjuge o convivent n'esdevé propietari, encara que sigui vitaliciament. La commutació actual només li podria reportar l'avantatge addicional del metàl·lic en què es tradueix la quarta part alíquota de l'herència intestada —en la qual cal tenir present que es computa el mateix usdefruit sobre l'habitatge—. Com s'ha dit, la solució usufructuària resulta especialment desaconsellable en les famílies reconstituïdes amb fills que només ho són del causant, per la qual cosa la proposta de reforma legislativa hauria de comportar la supressió de la facultat de commutar. En canvi, una commutació només per metàl·lic sí

68. Per als detalls, vegeu Pedro del POZO CARRASCOSA, Antoni VAQUER ALOY i Esteve BOSCH CAPDEVILA, *Derecho civil de Cataluña. Derecho de sucesiones*, p. 182 i seg.

que tindria sentit —si bé en consideració al valor mitjà de les herències abintestades no tindria gaire interès quan hi hagués més d'un fill— i impediria per al futur conflictes derivats del trànsit dels béns del cònjuge o convivent als fills del causant.

BIBLIOGRAFIA

- BARTOS, David. *Bartos and Meston on the succession (Scotland) Act*. 6a ed. Edimburg: W. Green, 2015.
- BOSQUES HERNÁNDEZ, Gerardo J. «La sucesión por causa de muerte». *El Nuevo Día*, 17 de maig de 2020.
- BRAUN, Alexandra. «Intestate succession in Italy». A: REID, Kenneth G.C.; DE WAAL, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard (ed.). *Exploring the Law of Succession*. Edimburg: Edinburgh University Press, 2007, p. 67-94.
- BRAUN, Alexandra. «Concluding reflections». *Edinburg Law Review*, vol. 24, núm. 1 (2020), p. 151.
- BURNS, Fiona. «The changing patterns of total intestacy distribution between spouses and children in Australia and England». *University of New South Wales Law Journal*, vol. 36(2) (2013), p. 470-513.
- BURNS, Fiona. «Surviving spouses, surviving children and the reform of total intestacy law in England and Scotland: past, present and future». *Legal Studies*, vol. 33, núm. 1 (2013), p. 85-118.
- CASTELAIN, Christoph. «Introduction and Objectives». A: CASTELAIN, Christoph; FOQUÉ, René; VERBEKE, Alain (ed.). *Imperative inheritance law in a late-modern society*. Antwerp, Oxford i Portland: Intersentia, 2009, p. 1-37.
- CHRISTANDAL, Gregor; NEMETH, Kristin. «Austrian succession law rewritten: a comparative analysis». *European Review of Private Law*, vol. 28, núm. 1 (2020), p. 149-172.
- COOKE, Elizabeth. «Wives, widows and wicked step-mothers: a brief examination of spousal entitlement on intestacy». *Child & Family Law Quarterly*, núm. 21 (2009), p. 423-442.
- COTTIER, Michelle. «Adapting inheritance law to changing social realities: questions of methodology from a comparative perspective». *Oñati Socio-legal Series*, vol. 4, núm. 2 (2014), p. 196-221.
- DELGADO ECHEVERRÍA, Jesús. «Una propuesta de política del derecho en materia de sucesiones por causa de muerte. Resultado y análisis de la encuesta final». A: ASOCIACIÓN DE PROFESORES DE DERECHO CIVIL. *Derecho de sucesiones. Presente y futuro*. Murcia: Universidad de Murcia. Servicio de Publicaciones, 2006, p. 13-172.
- DOUGLAS, Gillian *et al.* «Enduring love? Attitudes to family & inheritance law in England and Wales». *Journal of Law & Society*, vol. 38, núm. 1 (2011), p. 245-271.

- EGUSQUIZA BALMASEDA, María Ángeles. *Sucesión «mortis causa» de la familia re-compuesta (De la reserva viudal a la fiducia sucesoria)*. Cizur Menor: Thomson Aranzadi, 2015.
- FLEMING, John G. «Changing functions of succession laws». *American Journal of Comparative Law*, vol. 26, núm. 2 (1978), p. 233-238.
- GLICK, Carolyn R. «The spousal share in intestate succession: stepparents are getting shortchanged». *Minnesota Law Review*, vol. 74 (1990), p. 631-659.
- KERRIDGE, Roger. «Distribution on intestacy, the Law Commission's Report». *The Conveyancer and Property Lawyer*, núm. 358 (1990).
- KERRIDGE, Roger. «Intestacy reform in 2014 – Unfinished business». A: HÄCKER, Birke; MITCHELL, George (ed.). *Current issues in succession law*. Oxford: Hart Publishing, 2016, p. 1-30.
- KERRIDGE, Roger. *Parry and Kerridge the law of succession*. 13a ed. Londres: Sweet & Maxwell, 2016.
- KOLKMAN, Wilbert D. «Intestate succession in the Netherlands». A: REID, Kenneth G.C.; DE WAAL, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard (ed.). *Intestate succession*. Oxford: OUP, 2015, p. 224-247.
- KREICZER-LEVY, Shelley. «Big data and the modern family». *Wisconsin Law Review*, vol. 2 (2019), p. 349-372.
- MACKIE, Ken. *Principles of Australian succession Law*. 3a ed. Chatswood (Austràlia): LexisNexis Butterworths, 2017.
- MALAURIE, Philippe; AYNÈS, Laurent. *Droit des successions et des libéralités*. 7a ed. París: LGDJ, 2016.
- MARTÍNEZ MARTÍNEZ, María. *La sucesión intestada: revisión de la institución y propuesta de reforma*. Madrid: Boletín Oficial del Estado, 2016.
- MESSICK, Nancy Coleman. «Intestacy and the surviving spouse». *William and Mary Review of Virginia Law*, vol. 2, núm. 2 (1955), p. 94-102.
- MILO, J. Michael. «Acquisition of property by succession in Dutch law». A: ANDERSON, M.; ARROYO I AMAYUELAS, E. (ed.). *The Law of succession: testamentary freedom*. Groningen: Europa Law Publishing, 2011, p. 203-227.
- MOLNÁR, Hella. «The position of the surviving spouse in the Hungarian Law of succession». *ELTE Law Journal*, núm. 2014/2, p. 89-105.
- O'SULLIVAN, Kathryn. «Distribution of intestate estates in non-traditional families: a way forward?». *Common Law World Review*, vol. 46, núm. 1 (2017), p. 21-41.
- PEART, Nicola; VINES, Prue. «Intestate succession in Australia and New Zealand». A: REID, Kenneth G.C.; DE WAAL, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard (ed.). *Intestate succession*. Oxford: OUP, 2015, p. 349-369.
- PEREÑA VICENTE, Montserrat. «La obsolescencia no programada de los derechos sucesorios del cónyuge viudo en el Código civil español». *La Ley Derecho de Familia*, núm. 22 (2019), p. 48-78.

- PÉRÈS, Cécile. «Intestate succession in France». A: REID, Kenneth G.C.; DE WAAL, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard (ed.). *Intestate succession*. Oxford: OUP, 2015, p. 46-47.
- POZO CARRASCOSA, Pedro del; VAQUER ALOY, Antoni; BOSCH CAPDEVILA, Esteve. *Derecho civil de Cataluña. Derecho de sucesiones*. 3a ed. Madrid, Barcelona, Buenos Aires i São Paulo: Marcial Pons, 2017.
- POZO CARRASCOSA, Pedro del; VAQUER ALOY, Antoni; BOSCH CAPDEVILA, Esteve. *Derecho civil de Cataluña. Derechos reales*. 6a ed. Barcelona: Marcial Pons, 2018, p. 405-407.
- REID, Dot. «Why is it so difficult to reform the law of intestate succession?». *Edinburgh Law Review*, vol. 24, núm. 1 (2020), p. 111-118.
- REID, Dot. «From the cradle to the grave: politics, families and inheritance law». *Edinburgh Law Review*, vol. 12, núm. 3 (2008), p. 391-417.
- REID, Kenneth G.C.; DE WAAL, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard. «Intestate succession in historical and comparative perspective». A: REID, Kenneth G.C.; DE WAAL, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard (ed.). *Intestate succession*. Oxford: OUP, 2015, p. 442-511.
- REID, Kenneth G.C. «Intestate succession in Scotland». A: REID, Kenneth G.C.; DE WAAL, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard (ed.). *Intestate succession*. Oxford: OUP, 2015, p. 370-400.
- REID, Kenneth G.C. «Mixing without matching: fractions, slabs, and the succession rights of the surviving spouse and children». *Edinburgh Law Review*, vol. 24, núm. 1 (2020), p. 111-118.
- REINHARTZ, B.E. «Recent changes in the Law of succession in the Netherlands: on the road towards a European Law of succession?». *Electronic Journal of Comparative Law*, vol. 11-1 (maig 2007).
- RING, Gerhard; OLSEN-RING, Line. «Dänemark». A: SÜB, Rembert (ed.). *Erbrecht in Europa*. 3a ed. Bonn: ZERB, 2015, p. 341-375.
- SCALISE JR., Ronald J. «Intestate succession in the United States of America». A: REID, Kenneth G.C.; DE WAAL, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard (ed.). *Intestate succession*. Oxford: OUP, 2015, p. 401-420.
- SCHERPE, Jens M. «Intestate succession in the Nordic countries». A: REID, Kenneth G.C.; DE WAAL, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard (ed.). *Intestate succession*. Oxford: OUP, 2015, p. 307-322.
- SCHMIDT, Jan Peter. «Trying to square the circle: comparative remarks on the rights of the surviving spouse on intestacy». *Edinburgh Law Review*, vol. 24, núm. 1 (2020), p. 123-131.
- SEDLMAYR, Ralf. «Norwegen». A: SÜB, Rembert (ed.). *Erbrecht in Europa*. 3a ed. Bonn: ZERB, 2015, p. 933-951.
- SITKOFF, Robert H.; DUKEMINIER, Jesse. *Wills, trusts, and estates*. 10a ed. Aspen: Wolters Kluwer, 2017.

- SLOAN, Brian. *Borkowski's Law of successions*. 3a ed. Oxford: OUP, 2017.
- TORNS, Teresa; CARRASQUER, Pilar; PARELLA, Sònia; RECIO, Carolina. *Les dones i el treball a Catalunya: mites i certeses* [en línia]. Barcelona: Institut Català de les Dones, 2007, taula 4.2, p. 32. Disponible a: <http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/publicacions_estudis2.pdf> (última consulta: 8 juny 2020).
- VAN ERP, Sjef. «The new Dutch Law of succession». A: REID, Kenneth G.C.; DE WAAL, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard (ed.). *Exploring the Law of succession*. Edimburg: Edinburgh University Press, 2007, p. 193-208.
- VAN MAAS DE BIE, Arlette R. «Niederlande». A: SÜB, Rembert (ed.). *Erbrecht in Europa*. 3a ed. Bonn: ZERB, 2015, p. 905-932.
- VAQUER ALOY, Antoni. *L'usdefruit vidual abintestat en el dret civil de Catalunya*. Barcelona: Tibidabo, 1990.
- VAQUER ALOY, Antoni. «Reflexiones sobre una eventual reforma de la legítima». *In-Dret*, núm. 3/2007, p. 1-25.
- VAQUER ALOY, Antoni. «Art. 442-1 a 441-7 CCCat». A: EGEA FERNÁNDEZ, Joan; FERRER RIBA, Josep. *Comentari al llibre quart del Codi civil de Catalunya*. Vol. II. Barcelona: Atelier, 2009, p. 1256-1282.
- VAQUER ALOY, Antoni. «The Law of successions». A: BUSSANI, Mauro; WERRO, Franz (ed.). *European private law: A handbook*. Berna: Stämpfli; Brussel·les: Bruylant; Durham: Carolina Academic Press; Atenes: Ant. N. Sakkoulas; Munic: Sellier, 2009, p. 555-583.
- VAQUER ALOY, Antoni; IBARZ LÓPEZ, Noelia. «Las familias reconstituidas y la sucesión a título legal». *Revista de Derecho Civil*, vol. IV, núm. 4 (2017), p. 211-235.
- VÉKÁS, Lajos. «Intestate succession in Hungary». A: REID, Kenneth G.C.; DE WAAL, Marius J.; ZIMMERMANN, Reinhard (ed.). *Intestate succession*. Oxford: OUP, 2015, p. 89-105.
- WAGGONER, Lawrence W. «The multiple-marriage society and spousal rights under the revised Uniform Probate Code». *Iowa Law Review*, vol. 76 (1991), p. 223-272.
- WEIDLICH, D. «§ 1931 BGB». A: PALANDT. *Bürgerliches Gesetzbuch*. Munic: C. H. Beck, 2020.⁷⁹
- WILLBANKS, Stephanie J. «Parting is such sweet sorrow, but does it have to be so complicated? Transmission of property at death in Vermont». *Vermont Law Review*, vol. 29 (2005), p. 895-949.
- WRIGHT, Danaya C.; STERNER, Beth. «Honoring probable intent in intestacy: an empirical assessment of the default rules and the modern family». *ACTEC Law Journal*, vol. 42 (2017), p. 341-379.